

פתרון הבחינה

בתנ"ך

קיץ תשפ"ה, 2025, שאלון: 1361

מוגש ע"י דליה שטיפמן, מורה לתנ"ך של בית הספר "יואל גבע" ואורי כפיר מורה לתנ"ך

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון לשאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

השאלות

הנבחנים נדרשו לענות על ארבע מהשאלות 1-7 (לכל שאלה - 25 נקודות).

בכל אחת מהשאלות שנבחרו, יש לענות על כל הסעיפים שבשאלה.

שאלה 1

סעיף א'

(1) הניגוד הבא לידי ביטוי בהבדלים בין המתואר בפסוקים:

בפסוקים ח' ו-י"ב – בלעם אומר למשלחת בלק הראשונה שהגיעה אליו, שאין ביכולתו לעשות דבר אלא את מה שאלוהים יאמר לו. ועם בוקר הוא מודיע למשלחת שאלוהים לא מתיר לו ללכת עימם. גם כאשר המשלחת השנייה מגיעה אליו, הוא מבהיר לה שאין ביכולתו לעשות דבר, אלא את רצון האלוהים.

בפסוקים ט'-כ"ב – בלעם אומר לאנשי המשלחת הראשונה, להישאר ללילה, כדי שישאל את האלוהים. למרות שבלעם הבהיר בתחילה שאין ביכולתו לעשות אלא את רצון האלוהים, ואלוהים הביע התנגדות נחרצת, בלעם מנסה בשנית.

הניגוד בין דבריו בתחילה, לניסיון השני עשוי להתפרש כמנוגד למה שהוא באמת רוצה לומר, הוא רוצה ללכת עם המשלחת (למרות שאלוהים סירב).

(2) לדעת, מה שהכריע בסופו של דבר את הכף בהחלטתו של בלעם ללכת עם המשלחת שהגיעה אליו, הייתה תשובת האלוהים לבלעם בפעם השנייה. אלוהים אישר לבלעם ללכת עם משלחת בלק. לביסוס: "ויבא אלהים אל בלעם לילה ויאמר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה". בלעם הצליח לשכנע את אלוהים לחזור בו מסירובו להתיר לו ללכת עם המשלחת. כנראה שבלעם הניח שגם יצליח לשכנע את האלוהים לקלל את העם. - שאלת דעה: תיתכנה תשובות שונות מנומקות ומבוססות על הכתוב.

סעיף ב'

דוגמאות לעוקצנות בפסוקים המשרתת את הביקורת על יכולותיו של בלעם (על התלמיד להביא שתי דוגמאות לביסוס):

- "ותרא האתון את מלאך ה' נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ותט האתון מן הדרך..." - האתון רואה את מלאך ה' הנצב על הדרך, בעוד שבלעם "הקוסם" בעל היכולות המאגיות, אינו רואה את המלאך.
- "ויך בלעם את האתון להטתה הדרך" - בלעם כועס על אתונו שירדה מהדרך אל שביל בשדה והוא מכה בה, בעוד שהאתון עושה זאת כדי להגן עליו מפני המלאך הניצב בדרך, שבלעם אינו יכול לראותו.
- א: "ותרא האתון את מלאך ה' ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר ויסף להכותה" - האתון עושה כל שביכולתה כדי להציל את אדונה בלעם מפני המלאך והוא חובט בה.
- "ויפתח ה' את פי האתון ותאמר לבלעם..." - האתון זוכה ליכולת דיבור מעם ה', כדי להוכיח לבלעם את מגבלותיו ושכוחו תלוי בלבד באלוהים.
- תיתכנה דוגמאות נוספות מהכתוב.

שאלה 2

סעיף א'

(1) נתן הנביא נקט זהירות בהטפת המוסר שלו לדוד, הוא הציג לפניו משל שיפוטי. הוא לא הוכיח אותו ישירות אלא באמצעות סיפור, בו הוא שינה במכוון את הדמויות והאירוע.

הוכחה לביסוס פירוש זה: "ויאמר לו שני אנשים הו בעיר אחת אחד עשיר ואחד רש" - נתן לא מזכיר את דוד ואוריה בדבריו, אלא ממשיך את דוד לעשיר ואת אוריה לרש. א: "לעשיר היה צאן ובקר הרבה מאוד ולרש אין כל כי אם כבשה אחת" - הוא אינו מציין מפורשות את נשותיו הרבות של דוד אלא ממשיך אותן לצאן ובקר רב שיש לאיש העשיר. לעומת, העני = אוריה, שיש לו אישה/כבשה אחת.

תיתכנה דוגמאות נוספות מהפסוקים.

לדעת, נתן נקט זהירות בדבריו, בגלל פחד מפני המלך. אולי חשש מלבוא אליו בדברי תוכחה ישירים שהיו עלולים להכעיס את דוד ולגרום לו להעניש אותו.

אז: לדעתי, נתן עשה זאת כדי לגרום לדוד לשפוט את הסיפור, מבלי לחוש מעורבות, כך יוכל לשפוט בצורה אובייקטיבית ואולי להבין את חומרת מעשיו בדיעבד.

שאלת דעה: תיתכנה תשובות שונות.

(2) את דברי נתן לדוד ניתן לפרש כביטוי לתעוזה של נתן (על התלמיד להביא שתי דוגמאות לביסוס):

- "ויאמר נתן אל דוד אתה האיש..." - לאחר שדוד פוסק את דינו של האיש העשיר, נתן מטיח לפניו בתעוזה רבה שמדובר בו, בדוד.
- "כה אמר ה' אלהי ישראל אהכי משחתיך למלך... ואנכי הצלתיך... ואתנה לך את.. ואוסיפה לך עוד כהנה וכהנה" - נתן מונה לפני דוד את כל הטובות הרבות שה' עשה למענו. נתן מדגיש לפני דוד, בתעוזה רבה, את כפיות הטובה שלו לה'.
- "מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע בעיני..." - נתן מבהיר לדוד שמעשיו בזויים לפני ה'.
- "ועתה לא תסור חרב מביתך עד עולם עקב כי בזתני..." - נתן מכריז לפני דוד על עונשו הצפוי לפי עיקרון מידה כנגד מידה, להבהיר שה' ישיב לו על מעשיו הבזויים.
- תיתכנה דוגמאות נוספות מהכתוב.

סעיף ב'

- (1) על פי דברי בזק, רצף הפעלים בפסוק כ' יוצר את הרושם כי דוד חש הקלה. רצף הפעלים בפסוק, מתאר את התאוששותו המהירה של דוד מאבלו על בנו. לביסוס: ויקם.. וירחץ ויסק ויחלף שמלותיו ויבא בית ה' וישתחו ויבא... וישאל... ויאכל" - לדברי בזק, דוד חש הקלה עם מות הילד, כי אחרת, לו היה נותר בחיים, היה הילד מהווה תזכורת מתמדת לחטאו של דוד. ועתה עם מותו, הוקל לדוד וזה ניכר בסיום האבל והצום שלו. דוד מתאושש מהר.
- (2) לפי א' בזק - הסיבה להקלה שחש דוד היא מות הילד, כי לו היה נותר בחיים, היה מהווה תזכורת מתמדת לחטאו. לפי דברי דוד - הסיבה להקלה שהוא חש, היא כי ה' הכריע בדבר. כל זמן שהילד היה בחיים, דוד קיווה שהצום והתפילה שלו יביאו לישועה מהעם ה'. אך מרגע שהילד הוכרע, דוד מבין שהדבר כבר לא ניתן לשינוי.
- ההבדל המהותי בין הסיבות - לפי א' בזק, ההקלה שחש דוד הינה אגואיסטית, ממניעים אישיים, לטובתו שלו. מות הילד, אולי ישכיח את חטאו. לעומת דברי דוד, שההקלה שהוא חש נובעת מקבלת הדין האלוהי. קבלת העונש.

שאלה 3

סעיף א'

"כל הפוסל במומו פוסל" - הרעיון המובע בציטוט בא לידי ביטוי בהתנהגותו ובדבריו של אבשלום: אבשלום היה עומד בשער העיר ומעכב כל אדם הבא למשפט לפני המלך דוד, בטענה שהמלך לא יקשיב לדבריו ולא ינהג בו בצדק. אך אם הוא ימונה לשופט (מלך), הרי שהוא יצדיק את כל הבא לפניו במשפט. אבשלום מוצא פגמים בדרך ניהולו של דוד את המשפט, אך למעשה הוא משקף את הפגמים שלו עצמו. אבשלום יהיה מוכן להצדיק במשפט, כל מי שיבחר בו. אין לו בעיה לנהוג בחוסר צדק ובעיוות הדין למען האינטרסים שלו. אבשלום מתנהג כ"גנב", הוא 'גונב' את לב העם בהפגנת חיבה, בנשיקות לבאים אל המלך, כדי לגרום להם לתמוך בו.

סעיף ב'

- (1) הנימוק האמוני (הדתי) של דוד להחזרת ארון האלוהים לירושלים: דוד אומר לצדוק, ששובו לירושלים (כמנצח במרד) אינו תלוי בנוכחות ארון הברית עימו, אלא ברצונו של ה' בלבד. ה' יכריע את גורלו של דוד לנוכח מרד אבשלום ולא הארון. לכן אין טעם לקחת אותו עימם ועדיף להחזירו למקומו בירושלים. לביסוס: "ויאמר המלך לצדוק השב את ארון האלוהים העיר ואם אמצא חן בעיני ה' והשבני... ואם כה יאמר לא חפצתי בך הנני יעשה לי כאשר טוב בעיניו".
- הנימוק האסטרטגי של דוד להחזרת ארון האלוהים לירושלים: דוד מעוניין בהשבת הארון לירושלים, לשם מטרות ריגול. דוד מבקש מצדוק ואביתר ובניהם, שיעבירו לו ידיעות מתוך הנעשה בעיר. החזרת הארון לירושלים, תהווה סיבה לשובם של הכוהנים. לביסוס: "ויאמר המלך אל צדוק הכהן הרואה אתה שבה העיר בשלום ואחימעץ בנך ויהונתן בן אביתר... ראו אנכי מתמהמה בערבות המדבר עד בוא דבר מעמכם להגיד לי". או: "והלוא עמך שם צדוק ואביתר הכוהנים והיה כל דבר אשר תשמע מבית המלך תגיד לצדוק ולאביתר הכוהנים... ושלחתם בידם אלי כל דבר אשר תשמעו".
- (2) החזרת ארון האלוהים לירושלים היא "הליכה נגד הרוח" בעת מלחמה: על פי התפיסה המקראית, נוכחות ארון הברית, מעידה על נוכחות האלוהים ועזרתו. בני ישראל היו נוהגים לקחת עימם את ארון הברית לשדה הקרב, מתוך אמונה שנוכחותו תביא לעזרת האלוהים. לכן, עצם החזרת הארון לירושלים והימנעותו של דוד מלקחת אותו עימו בבירוחתו מירושלים, היא יציאה כנגד תפיסה מקובלת, שהארון אמור לסייע לו במלחמה.

שאלה 4

סעיף א'

(1) כאשר אליהו ואחאב נפגשו, אחאב פנה אל אליהו בכעס והאשים אותו שהוא "עוכר ישראל", אליהו עשה את אותו הדבר והאשים את אחאב שהוא ומשפחתו "עכרו" את העם. התקשורת בין אליהו ואחאב אינה תקשורת מקרבת כיוון ששניהם פונים באופן אגרסיבי אחד אל השני והם אינם מאפשרים שיח מועיל ומחבר.

(2) דבריו של אליהו לעם לא יכולים להיחשב כשיח מקרב כיון שגם כלפי העם, אליהו פונה בהאשמה: "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים". אליהו דורש מהעם להפסיק את אמונתם הסינקרטסטית, לעבוד את האלוהים ובמקביל לעבוד אל אחר.

א: דבריו של אליהו יכולים להיחשב כשיח מקרב כיוון שאליהו מנסה להתחבר אל העם ולהביא אותו להבנה לגבי כוחו ועוצמתו של האלוהים. אליהו מציע שיערכו את מבחן האש, כדי להוכיח את עליונותו של ה' ולסייע לעם בבחירה הנכונה, באל הנכון. והעם נענה לו ברצון. "והיה האלוהים אשר יענה באש הוא האלוהים, ויען כל העם ויאמרו טוב הדבר".

סעיף ב'

פעולותיו של אליהו הן סמליות, שקטות ורוחניות והן מנוגדות לפעולות ההיסטריות של נביאי הבעל. אליהו מתקן את המזבח ההרוס, הוא לוקח 12 אבנים כמספר שבטי ישראל לבניית המזבח. וכדי להעצים את גודל הנס אליהו חופר תעלה סביב המזבח שם את העצים ואת חלקי הקורבן על המזבח ואז מזמין את העם לשפוך מים על העולה ועל העצים. אליהו משתף את העם בכל ההתרחשות, הוא מקרב אותם אליו בזמן בניית המזבח והרטבתו, כך הוא נותן לעם לשפוט בעצמו ולהגיע להכרה הבלעדית בה' ובכוחו. אחדות לאומית ואמונית. לביסוס: "ויאמר אליהו לכל העם גשו אלי ויגשו כל העם אליו... ויקח אליהו שתים עשרה אבנים כמספר שבטי יעקב...". "יתכנו אפשרויות ביסוס אחרות מהכתוב.

שאלה 5

סעיף א'

אחאב לא מילא את חובתו כמלך ישראל ביחסו לנתיניו (על התלמיד להביא שתי דוגמאות ולהסבירן):

- איזבל עשתה שימוש בחותם המלך כדי לחתום על הצווים שהיא שלחה לשרים בעירו של נבות. היא עושה שימוש בסממן מלוכה, מבלי שאחאב מביע התנגדות. לביסוס: "ותכתב ספרים בשם אחאב ותחתם בחתמו..."
- איזבל זוממת לרצוח את נבות באמצעות ביום משפט שקרי. היא מנצלת את חוקי ישראל, כדי לטפול האשמת שווא על נבות, ואחאב אינו מתנגד. לביסוס: "ותכתב בספרים לאמר קראו צום והשיבו את נבות בראש העם והושיבו שנים אנשים בני בליעל נגדו ויעדהו..."

- לאחר שאיזבל מבשרת לאחאב על מות נבות, הוא יורד אל הכרם לרשת אותו. הוא אפילו אינו מתעניין לשלום נתיניו בצורה מינמלית. לביסוס: "ויהי כשמע אחאב כי מת נבות ויקם אחאב אל כרם נבות היזרעאלי לרשתו".

סעיף ב'

תגובתו של אחאב לגורלו האישי היא: "המצאתני אויבי". אחאב פונה אל אליהו בדברי הקנטה, האם (סוף סוף) מצאת במה להאשים אותי.

בעוד שכאשר אחאב שומע את הנבואה על ביתו וצאצאיו, הוא קורע את בגדיו ומתאבל. נראה כי אחאב מבין את גודל העונש והחומרה רק לאחר הנבואה על הכחדת בית מלכותו וצאצאיו. ההבנה שלא תהיה לו המשכיות גורמת לו להתאבל ולחזור בתשובה: "ויהי כשמע אחאב את הדברים האלה ויקרע את בגדיו וישם שק על בשרו...".

שאלה 6

סעיף א'

המהלך שהוביל צדקיהו הוא מרד במלך בבל: "וימרוד צדקיהו במלך בבל".
נבואתו של ירמיהו יוצאת כנגד המרד. ירמיהו מנבא שהם יפסידו בקרב והכשדים ישרפו את העיר: "כי אם היכתם כל חיל כשדים הנלחמים אתכם ונשארו בם אנשים מדקרים... יקומו ושרפו את העיר הזאת באש". המלך ושריו ציפו לנאמנות ותמיכה במהליכם, אך במקום זאת ירמיהו יוצא נגד תוכניותיהם.

סעיף ב'

המילה החוזרת בפסוקים אלה היא נופל. ירמיהו מביע באמצעותה נאמנות למלך בכך שהוא אומר כי הוא אינו נופל בפני הכשדים כלומר נכנע לפניהם: "... שקר אינני נפל על הכשדים". זאת לעומת, כאשר ירמיהו עומד לפני המלך הוא מפיל תחינתו לפניו ומתחנן שלא ישיב אותו אל בית יהונתן הסופר למות שם: "ועתה שמע נא אדני המלך תפל נא תחינתי לפניך...". ירמיהו נאמן למלך יהודה, הוא נופל לפניו ולא לפני מלך בבל.

שאלה 7

סעיף א'

(1) בפרק ג' פסוקים א'-ה' – הנערה השיגה את מבוקשה להיפגש עם אהובה. מאחר והיא יצאה לחפש אותו ברחבי העיר בעקשנות ובהתמדה, עד שהיא הצליחה למצוא אותו. לביסוס: "אקומה נא ואסובבה בעיר בשוקים וברחובות אבקשה את שאהבה נפשי...". א: "מצאוני השומרים בעיר את שאהבה נפשי ראתם...". א: "עד שמצאתי את שאהבה נפשי אחזתיו ולא ארפנו" – ברגע שהנערה הצליחה למצוא את אהובה, היא לא מרפה ממנו.

בפרק ה' פסוקים ב'-ח' - הנערה לא מצליחה להשיג את מבוקשה, היא איננה מצליחה להיפגש עם אהובה. מאחר והיא מתחמקת מלענות לו ומתמהמהת עד שהיא פותחת את דלת ביתה, אהובה כבר איננו. לביסוס: "...דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי... פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה... קמתי אני לפתח לדודי... ודודי חמק עבר".

הנערה בפרק ג', נחושה בחיפושיה ואין בה התלבטות, לעומת הנערה בפרק ה' הנוהגת בצורה מהוססת ולא החלטית.

(2) דברי הדוד לנערה, הם דברי פיתוי. היא שוכבת במיטתה והוא קורא אליה מבעד לדלת ביתה, שתפתח לו את הדלת. הדבר עלול לעורר בנערה מצוקה, זו התנהגות שאינה מקובלת שנער יבוא בלילה אל ביתה של נערה, יש בזה לצאת כנגד המוסכמות המקובלות. אם היא תיענה לפיתוי, היא תיענש בצורה חמורה מאוד על ידי בני משפחתה.

א: הדוד פונה אל הנערה בדברי פיתוי וכשהיא סוף סוף מעיזה ופותחת לפניו את דלת ביתה, הוא נעלם ואיננו. הדבר גורם מצוקה לנערה, שהעזה לפרוץ את המוסכמות המקובלות, אך אהובה כבר איננו.

סעיף ב'

האם הגישה של הנערה בנוגע לאהבה ולמימוש באה לידי ביטוי גם בשבועה שהיא השביעה את בנות ירושלים (על התלמיד לבחור באחת מהנערות בפרקים):

- הנערה בפרק ג' - הגישה שלה בנוגע לאהבה ולמימוש, היא הבאת אהובה אל בית אימה מבלי להרפות ממנו. היא לוקחת את אהובה אל חדרה. גישה ישירה ולא מהססת. דבר זה לא בא לידי ביטוי בשבועתה לבנות ירושלים כי היא מבקשת מהן שלא להאיץ באהבה, אלא להניח לה להתעורר לבד. זה מנוגד למעשיה, היא לוקחת את אהובה אליה ונראה שהיא אינה מחכה למימוש אהבתם, אלא מאיצה בזאת לקרות.
- הנערה בפרק ה' - הגישה של הנערה בנוגע לאהבה ולמימוש, אינה החלטית ויש בה מן הספק. היא מיטלטלת בין כמיהתה לאהובה לבין מימוש אהבתם (לכן, מהססת לפתוח את דלת ביתם). זה בא לידי ביטוי בשבועה שהיא משביעה את בנות ירושלים, למסור לאהובה שהיא "חולת אהבה" - המחלה/האהבה מבלבלת אותה. זה תואם את גישה והתנהגותה הלא החלטית.
- תיתכנה תשובות המנוסחות אחרת.